

Hallintovaliokunta

Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle Euroopan komission ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi rikosoikeudellisten menettelyjen siirtämisestä

Suurelle valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle Euroopan komission ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi rikosoikeudellisten menettelyjen siirtämisestä (U 14/2023 vp): Hallintovaliokuntaan on saapunut jatkokirjelmä UJ 37/2023 vp - U 14/2023 vp mahdollisia toimenpiteitä varten.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- erityisasiantuntija Joni Korpinen, oikeusministeriö
- neuvotteleva virkamies Katariina Simonen, sisäministeriö

Viitetiedot

Hallintovaliokunta on aiemmin antanut asiasta lausunnon HaVL 6/2023 vp.

VALTIONEUVOSTON JATKOKIRJELMÄ

Ehdotus

Euroopan komissio on 5.4.2023 tehnyt ehdotuksen asetukseksi rikosoikeudellisten menettelyjen siirtämisestä (COM(2023) 185 final, jäljempänä asetusehdotus). Asetusehdotuksella luodaan menettelysäännökset rikoksen esitutinnan ja syytetoimien siirtämiseksi jäsenvaltiosta toiseen.

Asetusehdotus sisältää muun muassa säännökset toimivallasta, siirtämispyynnön perusteista, epäillyn, syytetyn ja uhrin oikeuksista, oikeussuojakeinoista, menettelystä, kieltäytymisperusteista, määrääjoista, pyynnön esittävän viranomaisen ja vastaanottavan viranomaisen välisistä neuvotteluista, kustannuksista, vaikutuksista pyynnön esittävässä ja vastaanottavassa jäsenvaltiossa, viestintäkeinoista sekä hajautetun tietojärjestelmän perustamisesta.

Valiokunnan lausunto HaVL 21/2023 vp

Valtioneuvoston kanta

Valtioneuvosto on muodostanut näkemyksiä asiakokonaisuuteen aikaisemmin eduskuntakirjelmällä U 14/2023 vp. Valtioneuvosto täydentää aikaisempia kantojaan seuraavasti:

Valtioneuvosto katsoo, että ehdotusta koskevat neuvottelut ovat edenneet pääosin Suomen neuvottelutavoitteiden kannalta tarkoituksenmukaiseen suuntaan. Edelleen tärkeänä pidetään sitä, että ehdotetulla sääntelyllä tehostettaisiin rajat ylittävien rikosasioiden tutkintaa sekä syytetoimia ja niiden koordinoitua. Asiaan liittyvien menettelyiden tehostamistarpeiden lisäksi hyvin tärkeänä pidetään sitä, että asianosaisten oikeuksien toteutumisen turvaaminen varmistetaan riittävällä tavalla. Valtioneuvosto pitääkin tärkeänä tasapainoisen ratkaisun löytämistä.

Lopullinen kanta muodostetaan puheenjohtajan lopulliseen ehdotukseen neuvoston yleisnäkemykseksi kokonaisarviointin perusteella, ottaen huomioon asetusehdotuksen keskeiset tavoitteet mm. EU-tason tehokkaan ja asianmukaisen oikeudenhoidon ja rikosoikeudellisen menettelyn siirtoprosessin tehokkuuden ja oikeusvarmuuden parantamiseksi

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Komission asetusehdotuksessa (KOM(2023) 185 lopullinen) ehdotetaan säädettäväksi rikosoikeudellisten menettelyjen siirtämisestä jäsenvaltiosta toiseen. Sääntely kattaa sekä rikoksen esitutinnan että syytetoimet. Rikosoikeudellisten menettelyjen siirtämisestä ei ole tällä hetkellä erillistä EU:n tason säädöstä. Jäsenvaltiot siirtävät nykyisin rikosoikeudellisia menettelyjä välillään käyttäen erilaisia oikeudellisia välineitä, joilla ei ole yhdenmukaista oikeudellista kehystä kaikkialla EU:ssa. Ehdotuksen tavoitteena on säätää EU:ssa yhteiset säännöt, joiden mukaisesti rikosoikeudellinen menettely voidaan siirtää jäsenvaltiosta toiseen, jotta rajat ylittävää rikollisuutta voitaisiin torjua tehokkaasti ja varmistaa, että rikos tutkitaan tai siitä nostetaan syyte siihen parhaiten soveltuvassa jäsenvaltiossa.

Hallintovaliokunta pitää asetusehdotuksen tavoitteita kannatettavina. Ehdotetulla sääntelyllä tehostetaan rajat ylittävien rikosasioiden tutkintaa ja syytetoimia sekä niiden koordinoitua. Valiokunta on antanut aiemmin asiassa lausunnon HaVL 6/2023 vp—U 14/2023 vp.

Selvityksen mukaan ehdotusta koskevat neuvottelut ovat edenneet pääosin Suomen neuvottelutavoitteiden kannalta tarkoituksenmukaiseen suuntaan. Asetusehdotuksessa on tarpeellisilta osin mahdollisimman laaja kansallinen liikkumavara, ehdotonta velvollisuutta ei ole suostua siirtopyyntöön, ja jos siirtopyyntöön suostutaan, asian käsittely tapahtuu pyynnön vastaanottavan valtion lain mukaisesti. Valiokunta pitää tärkeänä, että rikosasian käsittelemisen siirtäminen on mahdollista jo esitutkintavaiheessa. Myönteistä on myös uhrimääritelmään neuvottelujen kulussa tehdyt muutokset, joiden mukaisesti asetusta kattaisi myös oikeushenkilöt asianomistajana.

Valiokunta on edellä mainitussa lausunnossaan kiinnittänyt huomiota muun muassa epäillylle tehtävään ilmoitukseen. Asetusehdotuksen mukaan epäillylle tai syytetylle henkilölle tulisi tiedottaa ilman aiheetonta viivytystä siirtopyynnöstä ja sen jälkeisestä pyynnön hyväksymisestä tai sen hylkäämisestä, jos henkilö on tavoitettavissa. Informoimisesta voitaisiin kuitenkin poiketa

Valiokunnan lausunto HaVL 21/2023 vp

tutkinnan luottamuksellisuuden turvaamisen vuoksi, mutta lisäksi poiketa voisi, jos informoiminen muutoin haittaisi tutkintaa. Valiokunta pitää kannatettavina näitä tutkinnan intressien turvaamista koskevia poikkeuksia. Esitutkinnan kannalta on tärkeintä, että niissä tilanteissa, joissa katsotaan perustellusti tutkinnan vaarantuvan, jos siitä annetaan tieto esimerkiksi epäilylle, ilmoittamisen siirtäminen tutkinnan kannalta sopivampaan ajankohtaan on mahdollista. Peruste tällöin yleensä olisi, että tiedon saatuaan epäily karttaa esitutkintaa tai alkaa hävittää todistusaineistoa tai vaikuttaa todistajiin tai uhreihin.

Jatkokirjelmästä ilmenee muun ohella, että neuvotteluissa on ehdotettu väliaikaisen pidättämisen tai muiden keinojen käyttämisen mahdollistamista, kun epäilty tai syytetty olisi pyynnön vastaanottavassa valtiossa, ja tarpeena on varmistaa, että henkilö pysyy vastaanottavan valtion alueella. Säännös mahdollistaisi myös muiden keinojen käyttämisen ennen kuin siirtopyyntö hyväksyttyisiin. Kyse ei olisi velvoittavasta säännöksestä, vaan harkinnanvaraisesti mahdollisuudesta käyttää esimerkiksi tiettyjä pakkokeinoja kansallisen lain mukaisesti. Valiokunta pitää tämän tyyppistä ehdotusta ja siihen sisältyvää harkinnanvaraa kannatettavana asetukselle asetettujen tavoitteiden turvaamista varten.

Asetusehdotukseen sisältyvää jäsenvaltioiden velvollisuutta kerätä tilastotietoa on neuvotteluissa ehdotettu kevennettävän niin, että tiettyjen tietojen kerääminen olisi vapaaehtoista. Pakollisten tietojen kerääminen tapahtuisi automaattisesti joko viitesovelluksen tai kansallisen taustajärjestelmän avulla, jos se on tätä varten varustettu. Valiokunta pitää lähtökohtaisesti lain soveltamista koskevien tilastotietojen keräämistä tarkoituksenmukaisena. Pakollisten tietojen keruun osalta olisi hyvä vielä pyrkiä selvittämään tietojen automaattisen keräämisen kansallisia valmiuksia jäsenvaltioissa. Valiokunnan pitää tärkeänä, että mahdollisten teknisten valmiuksien kehittämistarpeet pyritäisiin rahoittamaan ensisijaisesti EU:n sisäisen turvallisuuden rahastojen kautta.

Selvityksen mukaan neuvottelut asetusehdotuksesta ovat vielä kesken. Neuvoston yleisnäkemykset ehdotuksesta on tarkoitus hyväksyä oikeus- ja sisäasioiden neuvostossa 4.—5.12.2023. Valtioneuvoston mukaan lopullinen kanta muodostetaan puheenjohtajan lopulliseen ehdotukseen neuvoston yleisnäkemykseksi kokonaisarviointin perusteella, ottaen huomioon asetusehdotuksen keskeiset tavoitteet muun muassa EU-tason tehokkaan ja asianmukaisen oikeudenhoidon ja rikosoikeudellisen menettelyn siirtoprosessin tehokkuuden ja oikeusvarmuuden parantamiseksi.

VALIOKUNNAN LAUSUNTO

Hallintovaliokunta ilmoittaa,

että se yhtyy asiassa valtioneuvoston kantaan.

Valiokunnan lausunto HaVL 21/2023 vp

Helsingissä 24.11.2023

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Mauri Peltokangas ps

jäsen Otto Andersson r

jäsen Eveliina Heinäluoma sd

jäsen Juha Hänninen kok

jäsen Rami Lehtinen ps

jäsen Laura Meriluoto vas

jäsen Mira Nieminen ps

jäsen Saku Nikkanen sd

jäsen Hanna Räsänen kesk

jäsen Paula Werning sd

jäsen Joakim Vigelius ps

jäsen Sofia Virta vihr

varajäsen Pekka Toveri kok

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Minna-Liisa Rinne